

лять полезними делами, чтобы весь народ представлял собой как бы пчельник, или муравейник» (Д.Лорд-Кипанидзе, Я.А.Коменский, видання 1970, с.296);

Виховання в учнів загальнолюдських якостей таких, як: правдивість, чесність, ввічливість, доброта, повага до старших, стриманість у товаристві. Виховання таких рис, підкреслює Я.А.Коменський, є обов'язковим принципом морального виховання, і воно повинно проводитись в дитячих роках систематично й послідовно. Виховання гуманістичних рис повинне розпочинатись з молодшого віку з поваги до особистості дитини. «Уважение к человеку начинается с уважения к ребенку» – такі вимоги Коменського. Вожливо зазначити, що це золоте правило набуває особливого значення в сучасній педагогічній літературі. □

Розроблена Я.А.Коменським на науковій основі демократична й гуманістична система шкіл, дидактичних принципів і методів навчання й виховання відіграла важливу роль у розвитку освіти й не втратила своєї актуальності і в наш час.

О.О.Любар

Гуманізм як характерна ознака українського шкільництва.

Вітчизнина школа з сивих часів дохристиянства, у періоди Київської Русі, Українського ренесансу Козацької республіки, УНР та «українізації» 20-30-х років ХХст. збагатилася багатозначним досвідом гуманістичного виховання.

Аналіз документів, що визначають зміст діяльності школи/статути, навчальні програми, підручники, звіти, спогади сучасників, дослідження вчених, тощо/дає підстави вважати народну школу носієм високих гуманістичних ідеалів, що прагнула залучити усіх дітей до навчання, здійснити їх повноцінне виховання та всебічний розвиток.

Метою народної школи є формування у молоді інтелекту, духовності та тіловиховання.

Учителі все робили, аби допомогти дітям розвинути всі їхні природні задатки та нахили. Навіть у початкових школах, якими були школи грамоти мандрюючих дяків, полкові, січові, та інші, діти крім азів грамоти і лічби широко знайомилися з народною культурою. Так при, вивченні дітьми лічби

використовувались українські народні лічилки, задачі, загадки, ігри тощо. За-
собами народної мідрості, сконцентрованими у приказках, прислів'ях, думах, опо-
віданнях, піснях віюшах, тощо дітям прищеплювалось любов до рідної землі,
художнього слова, здорова народна мораль. Народні вчителі виступали носія-
ми естетичної культури, серед яких було немало музик, віючотворців, органі-
заторів вертепу, вистав з народного побуту та ігше.

Школи давали дітям хліборобського стану реальні знання, вони бу-
ли доступними, задовольняли скромні потреби трудового люду в знаннях, куль-
турі. Ці школи були надійним джерелом, з якого діти черпали багатства мови,
правду про історію свого краю, пізнавали народні звичаї, традиції тощо.

Народна школа завжди приймала естафету від родини і спільно з
нею росила хлібороба-господаря своєї землі, козака - лицаря, оборонця від
напасників, аристократа духу, який над усе цінує волю, гідність, вірність рід-
ній землі.

Гуманістична спрямованість нашої середньої та вищої школи забез-
печувала високий рівень національної освіти, яка в певні періоди розвитку /з
XI - до першої половини XIII ст.; XVII - XVIII ст./ перевершувала за своїм
змістом досягнення європейської школи й науки.

Гуманітарні знання, яких набували учні в братських школах, колегі-
умах, Острозькій та Києво-Могилянській академіях, завжди посідали чільне
місце у викладанні і забезпечували формування у молоді цільного уявлення
про людину, природу й суспільство, духовні цінностей українського народу,
духовного аристократизму тощо. Молодь росила свідомою обов'язку й честі,
мала почуття особистості й людської гідності, шанувала інших людей, прояв-
ляла добротність і шляхетність. Виховані в дусі аристократизму молоді лю-
ди ставали лицарями, безмежно-мужніми, хоробрими, готовими до смерті в
ім'я Волі, Справедливості, України.

Гуманістичне виховання забезпечувалося глибокою любов'ю вчителів
до учнів, що було традиційним у діяльності народної школи та народних
учителів. Прикладом такої любові є ставлення Г.С.Сковороди до своїх учнів.
Його стосунки з вихованцями щирі, чисті, сердечні. До свого учня Мохайла
Ковалинського він, наприклад, звертається такими словами: «Найжаданіший
друзе», «мій скарбе», «найблагородніший», «моя радість», «найдорожча моя
істота». Безмежна любов скріплювалась великою взаємністю до учня, вірою
в його сили й можливості. Педагог залучає юнака до роздумів про призначен-
ня людини, дає поради як варто поводитись в тих чи інших ситуаціях, розкри-
ває шляхи морального самовдосконалення або зберегти «бога в людині». Між

учителем і учнем встановлюється взаємна любов, першоосновою якої була любов педагога: «...любов породжується любов'ю, і, бажаючи бути любимим, я сам першим люблю». Цей мудрий заповіт Великого Просвітителя є серцевиною гуманістичної педагогіки.

Історичний досвід переконує в тому, що здійснення гуманістичного виховання під силу лише високогуманній особистості вчителя. Такий педагог здатний засівати, за висловом О.В.Духновича, пшеницею добру ниву. Байдужий, морально розбещений, аденационалізований наставник замість пшениці сіє в серцях і душах дітей кукуль, який і забур'янює їх. Сьогодні він свідомо, а то й несвідомо продовжує дегуманізацію та деморалізацію суспільства, чинить злочин проти свого народу.

Розв'язання проблеми підготовки високоморальної, гуманної особистості вчителя вимагає модернізації та реформи всієї системи педагогічної освіти.

О.А.Удод

Філософсько-методологічні основи управління процесом гуманізації освіти.

Освіта є складовою частиною суспільного виробництва, однією з найголовніших його підсистем. На її стані відбиваються загальні проблеми світового розвитку. В такому контексті система освіти переживає всі труднощі соціального зростання і вимагає ефективного управління з метою адекватного задоволення потреб суспільства. Найважливішими характеристиками суспільного розвитку у ХХ столітті є динамічність і глобалізація. Вони висувають досить жорсткі вимоги до освіти, які неможливо вирішити без ефективного управління системою освіти. По-перше, динамічність змушує жити в умовах соціального цейтноту, швидкість і радикальність соціально - економічних змін вимагають надійного прогнозування, а розвиток системи освіти повинен випереджати загальний розвиток суспільства. Тому систему освіти неможна кидати напризволяще, потрібне управління нею. Глобалізація вимагає координації дій на світовому рівні та гуманізації освіти. Врешті-решт, економічний фактор - освіта коштує дорого. З цих причин впливає необхідність рефлексії з метою управління освітою: що маємо, чого хочемо, що потрібно, як реалізувати, які можливості і обмеження, тощо.

БІБЛІОТЕКА
Державного педагогічного університету

